Skildrar hur många som berörs av ett självmord

Ljuset har varit viktigt i David Lundmarks bildskapande. ”Ljus är förknippat med liv och hopp i allt det som är mörker och död”.

I chocken och sorgen efter en äldre kusin som oväntat tog sitt liv, bestämde sig fotografen David Lundmark för att skildra hur ett självmord påverkar omgivningen långt bortom den närmaste familjen. Projektet, som också är hans examensarbete som bildkonstnär, fick namnet ”X60-X84”. Det är diagnoskodsserien för suicid i den internationella klassifikationen ICD (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems).

Sommaren 2018 befann sig David Lundmark i Köpenhamn. En av hans bästa vänner skulle gifta sig. Kompisgänget hade ordnat en svensexa.

- Mitt i festen ringde mobilen. Det var min yngre bror. Jag gick undan och svarade. ”Peter har hängt sig”, sa han.

37-årige David Lundmark sitter på altandäcket till familjens hus i Fullersta söder om Stockholm och berättar. Här bor han tillsammans med sambon Sofia och parets två små barn.

David bjuder på kaffe och vetelängd. Det ligger bräder och annat byggmaterial lite varstans. Huset ska rustas upp rejält. Omgivningen andas framtidstro och det lilla livets glädjeämnen.

Men när David Lundmark berättar om händelsen för fyra år sedan får han ett spänt och dystert drag över ansiktet.

– Peter var en av mina kusiner, han var 63 - bra mycket äldre än mig. Han hade barn som jag är rätt så jämnårig med. Peter var glad och skojfrisk, det fanns inga tecken på att han var trött på livet.

David Lundmark bestämde sig att inför festgänget hålla tyst om det tragiska beskedet.

– Det hade känts så fel att förstöra min kompis svensexa, hans stora dag. Så hade det ju blivit om jag berättat vad som hänt.

Men dagen efter fick vännerna veta.

David reste skyndsamt till stugan utanför Piteå i Norrbotten där släktingarna samlats i namnlös sorg och förvirring. Det var där kusinen hade hittats, i ett uthus.

David Lundmark är fotograf, eller bildjournalist som han hellre kallar sig. Han är anställd på Dagens Arbete, industriarbetarnas tidning. För David är jobbet inte bara en födkrok, snarare en livsstil. Han arbetar gärna med längre projekt och har gjort reportageresor till bland annat Bangladesh och Mongoliet.

Kameran har han med överallt. Så det var inte konstigt att han fotograferade sorgeprocessen efter kusinens oväntade död: bilder på samtal, möten och kramar, begravningen med den blomsterprydda kistan, släktens sommaridyll vid Bottenviken som blivit platsen för en obeskrivlig tragedi.

– Kameran hjälpte mig på något sätt att få perspektiv på händelsen.

Efter den första chockfasen började David fundera över suicid i vidare mening.

– Jag tänkte på hur många som berörs av ett självmord. Inte bara i familjekretsen, utan också i ett större, samhälleligt sammanhang. När min kusin hittats död kom det två ambulanser, en polispatrull, en bårbil. En rättsläkare obducerade honom, en begravningsbyrå blev inkopplad, en officiant förrättade begravningsakten i kapellet...

Davids funderingar kom att sammanfalla med hans vidareutbildning inom fotografyrket. Han hade bestämt sig för att ta en bachelor (motsvarighet till kandidatexamen) i konstfotografi vid yrkeshögskolan i finländska Jakobstad.

När det blev dags för examensarbete beslöt David Lundmark att i text och bild berätta om vad ett självmord innebär - för de efterlevande, för vänkretsen, för dem som yrkesmässigt kommer i kontakt med suicid.

Resultatet kan liknas vid en sorgesång men också en hyllning till de sköra trådar som binder ihop oss människor. När vi träffas sitter bilderna och texterna i en pärm.

Alla personer som är med i David Lundmarks fotoprojekt har på ett eller annat sätt relation till någon som tagit sitt liv - men alla avbildade är också anonyma. ”Jag valde att inte skriva ut namnen för att alla skulle kunna prata helt fritt om sina upplevelser”, säger han.

forts nästa sida

”Jag försöker få fram en känsla av tomhet och sorg, men framför allt känslan av de gåtor som vi alla, levande och döda, bär inom oss”, säger David.

David Lundmark har inte bara fotograferat utan också intervjuat dem som ingår i projektet - bland annat rättsläkare, obducenter, men också t-baneförare och sanerare.

David har grubblat mycket över sin kusins självmord. ”På ett sätt kom det att synliggöra de trådar som binder oss människor samman”. Foto: Fredrik Funck.

David bläddrar försiktigt, nästan ömsint fram kartongblad efter kartongblad.

Några exempel:
En man klädd i ambulanspersonalens grön-gula plagg sitter på en lastkaj. Hans hållning är uppgiven, blicken tom. Den råa betongen som dominerar bilden gör att han ser extra utsatt ut. Vad har hänt?

En extrem närbild på en gammal kvinna. Hon möter inte fotografens blick utan tycks djupt fångad av en plötslig insikt. Kanske ett smärtsamt minne?

Och så ett naturfotografi: en lågväxt och buskig skog där en död, naken gran reser sig som ett stumt ångestskri mot den blå himlen.

Bilderna varvas med vittnesmål. De drabbade och de som involveras när någon tar sitt liv klär sina tankar i ord. Det handlar om smärta, skam, vanmakt men också sakliga reflektioner, som liksanerarens redogörelse för hur han röjer och städar lägenheter efter ett fullbordat självmord.

David Lundmark har medvetet låtit bli att koppla ihop intervjucitaten med bilderna. Det bidrar till intrycket av att berättelserna bildar en kör, i ord och bild.

– Jag tänker på händelsen - självmordet - som en sten som kastas i vattnet. Först plasket när stenen träffar vattenytan, så det kaotiska stänket av vattendroppar. Och så ringarna som sprids över vattnet, täta till en början och sedan allt glesare. Spåren försvinner, men finns kvar ändå, säger David eftertänksamt.

Nu hoppas han kunna ge ut projektet i bokform, kanske blir det en utställning också.

– Under arbetet med projektet har jag slagits av att det publicerats ganska lite om självmord i den här formen. Kanske beror det på rädsla och obehag inför ämnet, eller att tabustämpeln fortfarande sitter kvar.

Erik Ohlsson